

О. Б. Паньков,
аспірант кафедри економіки і підприємництва, факультет менеджменту
та маркетингу, Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського"

СТРУКТУРНА ДИНАМІКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

A. Pankov,
the postgraduate of the Faculty of Management and Marketing, NTUU "KPI"

STRUCTURAL DYNAMICS OF INVESTMENT ENGINEERING COMPANIES

У статті проаналізовано структурну динаміку інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств у сучасних умовах розвитку інвестиційного середовища в Україні. Проаналізовано динаміку розвитку машинобудівної галузі України завдяки чому виявлено проблеми, з якими стикаються машинобудівні підприємства; окреслено можливі перспективи розвитку машинобудування. Розглянуто фактори, що чинять найвагомий вплив на машинобудівну галузь. В результаті проведеного аналізу запропоновано заходи, необхідні для перетворення машинобудування в ефективну галузь, що динамічно розвивається.

Результати дослідження засвідчують наявність поступового спаду виробництва деяких підприємств підгалузей машинобудування, що підтверджуються статистичними даними. Доведено, що з метою розвитку машинобудівної галузі необхідно проводити постійний системний аналіз діяльності підприємств машинобудування.

The article analyzes the structural dynamics of investment activity of machine building enterprises in modern conditions of development of the investment environment in Ukraine. Analyzed dynamics of development of engineering industry of Ukraine thanks to which identified problems faced by engineering enterprises; outlined the possible future development of engineering. Examines the factors that have significant influence on the engineering industry. As a result of the analysis of the proposed measures necessary to convert engineering into an effective industry that is rapidly growing.

The results of the study confirm the existence of a gradual decline in production some enterprises sub-machine, which can be confirmed by statistical data. It is proved that the development of the engineering industry it is necessary to carry out continuous system analysis activities of engineering enterprises.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, аналіз інвестиційної діяльності, структурна динаміка інвестиційної діяльності.

Key words: investments, investment, investment analysis, structural dynamics of investment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Для визначення перспективних напрямів розвитку підприємств машинобудування, виявлення переваг та недоліків здійснення їх інвестиційної діяльності необхідно є вироблення напрямів забезпечення структурної динаміки інвестиційної діяльності підприємств, завдяки якій підприємства машинобудування будуть розвиватися. Тому дослідження структурної динаміки інвестиційної діяльності підприємств машинобудування є актуальним питанням сьогодення, оскільки є основою для розвитку підприємств.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У сучасній науці дослідженням та аналізом інвестиційних процесів підприємств машинобудівного комплексу займалися: Ю.М. Барташевська, О.Я. Васюков, О.А. Загорянська, О.В. Ковальчук, І.П. Косарева, І.П. Колот, О.В. Носова, М.М. Максименко, І.В. Олександренко, О.Д. Рябченко, М.В. Сорока, Г.Г. Тарасенко, Ю.С. Шемшученко.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є аналіз структури та динаміки здійснення інвестиційної діяльності підприємств машинобудування та визначення її особливостей у сучасних умовах розвитку інвестиційного середовища.

МЕТОДОЛОГІЯ

Для досягнення поставленої мети використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, такі як: метод синтезу та аналізу, прийоми логічного узагальнення, системний аналіз, методи порівнянь, аналіз статистичних даних та наукових публікацій, табличний і графоаналітичний методи. Теоретичною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інвестиційна діяльність підприємств машинобудування — це процес формування інвестиційних ресурсів і реалізації інвестиційних проектів. У результаті інвес-

Таблиця 1. Динаміка індексів експорту-імпорту українського машинобудування

Показники	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016 (за 9 місяців)
Показники експорту машинобудівної продукції, %							
Частка експорту машинобудування у загальному обсязі експорту товарів, %	18,1	16,2	16,7	17,8	17,6	17,4	17,3
У тому числі:							
Механічне обладнання; машини та механізми; електрообладнання та їх частини, %	11,8	9,9	9,7	11,0	10,5	10,3	10,2
транспортні засоби та шляхове обладнання, %	5,20	5,9	6,6	5,3	2,7	4,6	1,5
прилади та апарати оптичні та медико-хірургічні, %	0,50	0,40	0,40	0,50	1,2	0,4	0,4
Показники імпорту машинобудівної продукції, %							
Частка імпорту машинобудування у загальному обсязі імпорту товарів, %	25,8	29,2	31,7	31,9	30,1	29,8	34,5
У тому числі:							
механічне обладнання; машини та механізми; електрообладнання та їх частини, %	16,48	16,50	16,50	16,20	16,0	16,7	20,3
транспортні засоби та шляхове обладнання, %	8,12	11,20	13,50	7,7	4,9	4,6	7,4
прилади та апарати оптичні та медико-хірургічні, %	1,20	1,50	1,70	1,40	1,2	1,2	1,4

тиційної діяльності змінюється обсяг, склад і структура капіталу підприємства машинобудування, здійснюється розширене відтворення основних коштів, активізується інноваційна діяльність, вдосконалюється матеріально-технічна база і технологія виробництва.

Мета інвестиційної діяльності підприємств машинобудування — ефективне вкладення капіталу з метою отримання доходу в формі прибутку, — може бути забезпечена альтернативними напрямками інвестування.

Діючи на цей час макроекономічні параметри розвитку підприємств машинобудування, в поєднанні з реалізованими пріоритетами промислової політики на підприємствах машинобудівного комплексу формують особливості і задають певну динаміку розвитку інвестиційних процесів.

Для успішного аналізування стану машинобудівних підприємств варто дотримуватись визначеної послідовності, яка передбачає визначення мети здійснюваного аналізу, визначення об'єктів і встановлення основних напрямів аналізу, проведення розрахунків за визначеними показниками та формування висновків на підставі проведеного аналізу. Пропоноване аналізування загального стану машинобудівних підприємств доцільно здійснювати за показниками індексу виробництва, обсягу реалізації виробленої продукції, індексу цін виробленої та реалізованої продукції, обсягу експортно-імпорتنних операцій.

Машинобудування в Україні орієнтоване в основному на внутрішній ринок.

Експорт галузі — близько 6 млрд дол. США на рік (з них 2,5 млрд дол. США — експорт військової продукції), або 10—12% від загального обсягу виробницт-

ва. З 1990 року експорт українського машинобудування скоротився в 3,5 рази, змінилася і його структура — на 30% зріс експорт енергетичного обладнання. У той же час до 30% українського імпорту продукція іноземних машинобудівних фірм. Таким чином, назріла необхідність поліпшення структури експортно-імпортних потоків, посилення конкурентних позицій продукції галузей високотехнологічного сектора — позицій продукції галузей високотехнологічного сектора — машинобудування, хімії і нафтохімії, інфокомунікаційних технологій, програмного забезпечення тощо.

Наявний виробничий потенціал підприємств галузі не відповідає структурі попиту. Питома вага потужностей з виробництва конкурентоспроможної продукції становить: з випуску комбайнів, ковальсько-пресових машин, тракторів — менше 10%, а по продукції інших підгалузей коливається від 14% (станкоінструментальна промисловість) до 48% (автомобільна промисловість) [1, с. 19].

Ще однією важливою проблемою розвитку машинобудування є поліпшення технологічної структури виробництва на основі заміщення застарілих технологій і основних фондів. Масштаби і характер проблем, що стоять перед підприємствами машинобудування в Україні, не дозволяють розраховувати на його швидкі успіхи в експортній діяльності. Питома вага експорту машин та обладнання в сукупному експорті країни зберігається практично на колишньому рівні (10,3% — 10,6%). На теперішній час на світовому ринку машино технічної продукції Україна виступає як постачальник вузького кола спеціалізованих виробів, все дедалі більшого відсотку експорту становить техніки військового при-

Таблиця 2. Обсяг реалізації промислової продукції галузі машинобудування України, млн грн.

Обсяг реалізації за видами	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Машинобудування (Загалом)	97056,9	130847,9	140539,3	113926,6	101924,7	113730,2
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	6691,4	11529	7876,8	7508,7	8133,4	8160,2
Виробництво електричного устаткування	15755,2	16715,6	22141,3	21832,4	21005,7	23892,1
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	30608,7	37622,8	37567,8	34782,4	33524,8	41674,8
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	44001,6	64980,5	72953,4	49803,1	39260,8	40003,1

Таблиця 3. Динаміка індексів промислової продукції у 2011–2015 рр., % до попереднього року

Обсяг реалізації за видами	2011	2012	2013	2014	2015
Машинобудування	111,8	119,0	100,3	55,1	136,1
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	102,9	103,0	98,2	62,4	121,1
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	119,0	130,0	105,7	42,1	161,9

значення та окремих видів енергетичного обладнання та автомобільної техніки [4].

Дані таблиці показують певну перевагу імпортової складової (приблизно в півтора рази), що певним чином характеризує від'ємне торгове сальдо відносно продукції машинобудування, а також недостатній рівень його конкурентних переваг на зовнішньому ринку. Частка в загальному обсязі експорту машинотехнічної продукції протягом 2010–2016 рр. складає приблизно 17% і зазнає лише незначних коливань.

Серед номенклатури експорту переважають: механічне обладнання, машини та механізми, транспортні засоби, прилади тощо. Традиційними ринками збуту продукції українських машинобудівних підприємств залишаються Російська Федерація, Казахстан та деякі інші країни СНД. Продукція машинобудування України характеризується високим ступенем диференціації продукції. Про це свідчить обсяг внутрішньогалузевої торгівлі вертикально диференційованими товарами, який становить 76,2%. Що стосується імпорту машинотехнічної продукції, то протягом останніх років її частка мала стійку тенденцію зростання та за статистичними даними за 9 місяців 2016 р. досягла рівня 34,5%.

Проаналізувавши обсяги реалізації продукції галузі машинобудування, чітко прослідковується тенденція спаду реалізації продукції машинобудівних підприємств починаючи з 2012 року, так в 2013 українські підприємства реалізували на 26612,7 млн грн. менше ніж у 2012 році, а в 2014 на 12001,9 млн грн. менше ніж в 2013 році, що викликано перш за все змінами, що відбували в країні в даний період. Але позитивна тенденція росту спостерігається в 2015 році, на цей період підприємства машинобудівної галузі реалізували продукції на 11805,5 млн грн. більше ніж у 2014 році [1].

Якщо проаналізувати індекс промислової продукції в тому числі машинобудівної у відсотках до попереднього року, то ситуація виглядає наступним чином. Найменше значення показника для підприємств машинобудування характерне у 2014 р., де індекс становив лише 55,1%, що зумовлено, насамперед, нестабільною фінансово-економічною ситуацією в країні. Темп приросту в машинобудуванні, за підсумками 2015 р., становив 136,1% і був забезпечений переважно збільшенням обсягів виробництва саме кінцевої продукції, а не напівфабрикатів або комплектуючих. Зростання 2011, 2012, 2013 та 2015 років та спад 2014 року спостерігалося у всіх підвидах машинобудівної промисловості.

У свою чергу галузь електричного устаткування недоотримала у 2015 р. капітальних інвестицій в порівнянні з 2013 роком 415,5 млн грн., при чому показник 2015 роком є найбільш наближеним до показника 2010 р. [1].

Обсяг капітальних інвестицій у сферу машинобудування також має певну закономірність. Найбільший обсяг капітальних інвестицій в сферу машинобудування відслідковується в 2013 році, після 2013 року галузі машинобудування мають різну динаміку вкладення капітальних інвестицій залежно від профілю (виду діяльності). Після 2013 року значного вкладу отримує галузь виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, до 2015 року даний вид діяльності отримав двічі більше капітальних інвестицій в порівнянні з 2013 роком.

Проблема низької інвестиційної активності загострюється в умовах критичної зношеності основних засобів в економіці України. У 2014 р. загальний ступінь їх зношеності за всіма видами діяльності галузі машинобудування досяг 77,3% (на початок 2014 р.)

У 2015 році інвестиції в основний капітал машинобудівної галузі склали 120,1% проти 112,0% в 2014 році. Найбільші обсяги інвестицій в основний капітал спостерігалися у виробництві транспортних засобів та устаткування — 157,0% і виробництві машин і устаткування — 127,5%

Для здійснення інвестиційної діяльності підприємства необхідні інвестиційні ресурси, формування і фінансування яких здійснюється за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел.

Зовнішніми джерелами є:

- позикове фінансування — кредитування (довго- і короткострокові кредити, позики, лізинг та ін.);
- державні та позабюджетні джерела.

Внутрішні джерела:

- надходження інвестиційних ресурсів від власників підприємства (емісія акцій або збільшення паїв та кількості власників);
- власне фінансування — за рахунок прибутку, амортизаційних відрахувань, коштів від ліквідації зайвих активів;

- залучені кошти, одержувані від продажу акцій, цільові внески, засновники підприємства.

Раціональний обсяг інвестування визначається фінансовими можливостями підприємства машинобудування і станом його майна. При цьому зіставляються витрати по залученню коштів та доходи від інвестицій з урахуванням ризику втрат інвестиційного капіталу. Оскільки ризики по різних напрямках інвестування неоднакові, то вважається економічно виправданим здійснювати вкладення в активи різної ліквідності.

Збереження тенденції зростання в машинобудуванні може при відповідних умовах сприяти формуванню позитивних структурних зрушень і у промисловості загалом, що дозволяє оцінювати перспективи її розвитку як

Таблиця 4. Капітальні інвестиції у підприємства машинобудування за 2010–2015 роки (млн грн.)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Машинобудування	4249,7	5754,0	6927,7	6598,7	6101,0	5980,0
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	227,9	408,7	501,0	194,5	224,5	420,8
Виробництво електричного устаткування	663,5	632,7	673,4	1000,3	601,7	584,8
Виробництво машин та устаткування не віднесених до інших угруповань	1581,7	2162,2	2781,5	2132,1	2020,8	1945,4
Виробництво автотранспортних засобів	1680,2	2422,7	2815,4	3122,9	2627,7	3332,1
Інші види переробної промисловості, ремонт і монтаж машин та устаткування	699,6	1136,7	1079,7	903,5	933,6	1199,6

оптимістичні. Однак про розвиток машинобудівної галузі за підсумками 2015 року говорити ще зарано. В той же час, з позиції ряду показників, які характеризують зрушення у розвитку машинобудівних підприємств, варто говорити про наявність інших досить стійких негативних тенденцій. На думку вченого ТОВАЖНЯНСЬКОГО В.А., аналізуючи діяльність вітчизняних машинобудівних підприємств, підкреслює, що їх власні джерела коштів складають на сьогодні понад 80% від сукупного обсягу отримуваних інвестицій. І навпаки, у розвинутих країнах світу близько 80% коштів, що направляються на реальне інвестування, — це переважно кредити або залучені фінансовими інструментами у виробництво кошти [6, с. 96].

Показники діяльності машинобудування не стали виключенням у загальних тенденціях покращення показників економіки України у 2015 р. За даними Державної служби статистики України у 2015 р. обсяги продукції машинобудування підвищились в порівнянні з 2014 р. на 21,6%, що перевищує рівень зростання в промисловості (11,2%) [3, с. 25].

На сьогодні фактори, що стимулюють інвестиційну діяльність підприємств машинобудування розмежовують: на рівні держави та на рівні підприємства.

До факторів, що стимулюють інвестиційну діяльність підприємств машинобудування на рівні держави відносять:

- розвиток інститутів фінансового ринку (банків, інвестиційних фондів, спільних фондів банківського управління та страхових фондів), які акумулюють переважну частину швидко зростаючих внутрішніх заощаджень;

- скорочення чистого відтоку капіталу з лінії недержавного сектора і зменшення розриву між валовим заощадженням і валовим нагромадженням;

- створення спеціальних режимів сприяння інвестиціям — приділяється особлива увага можливостям використання механізмів промислово-виробничих, техніко-впроваджувальних і туристично-рекреаційних особливих економічних зон, технопарків у сфері високих технологій, з метою розширення приватних інвестицій;

- стабілізації законодавчої та нормативної бази з метою забезпечення сприятливих умов розвитку підприємства;

- невтручання органів державної виконавчої влади в господарську діяльність суб'єктів підприємництва;

- забезпечення всім суб'єктам господарювання захисту прав власності, майна, результатів праці, а також інтелектуальну власність.

Стимулювання інвестиційної діяльності підприємств машинобудування на рівні підприємства полягає в управлінні інвестиційним портфелем підприємства, що включає в себе: формування, моніторинг, оцінка якості, реінвестування та ін.), пошук нових інвестиційно — привабливих проектів, оптимізація структури капіталу.

У зв'язку з чим актуальною є задача вдосконалення внутрішньогалузевої структури самого підприємства машинобудування. Одним з напрямків має стати, на наш погляд, збільшення частки високорентабельних видів продукції, що дозволяють підвищити техніко-технологічний рівень підприємств інших галузей [2, с. 25].

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна зробити висновок, що наукова новизна дослідження полягає у виявленні тенденцій та шляхів розвитку машинобудівної галузі через аналіз її показників за минулі роки, цей аналіз та визначення структурної динаміки підприємств машинобудування проведений з метою подолання, мінімізації негативних наслідків та недопущення їх у майбутньому. Результати дослідження мають теоретичне та практичне значення, оскільки можуть бути використані як основа вибору відповідних інструментів, методів та організаційних процедур задля розвитку підприємств машинобудування в Україні. У перспективних подальших наукових розробках цей напрям може бути використаний для прогнозування основних показників фінансово — господарської діяльності підприємств машинобудування.

Література:

1. Барташевська Ю.М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи / Ю.М. Барташевська // Європейський вектор економічного розвитку. — 2014. — № 1 (8). — С.19—25.
2. Васюков О.Я. Машинобудування в Україні [Engineering in Ukraine] / О.Я. Васюков // Економіка підприємства — 2014 — № 45. — С. 49—52.
3. Максименко М.М. Машинобудування. Проблематика галузі [Scientific breakthrough engineering] / М.М. Максименко // Економіка підприємства. — 2015. — № 47. — С. 24—27.
4. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/451>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу www.ukrstat.gov.ua
6. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.А. Формування антикризового механізму стабілізації та стійкого розвитку машинобудівних підприємств: дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / В.А. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. — Харків, 2011. — 296 с.

References:

1. Bartashevskaya, Y.M. (2014), "Development Engineering Ukraine: state, problems and prospects", European vector of economic development, vol.1 (8), pp. 19—25.
2. Vasyukov, O.J. (2014), "Engineering in Ukraine", Economics of Enterprise, vol. 45, pp. 49—52.
3. Maksimenko, M. M. (2015), "Engineering. The problems of the industry", Economics of Enterprise, vol 47, pp. 24—27.
4. National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine (2017), available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/451> (Accessed 15 Feb 2017).
5. State Statistics Service of Ukraine (2017), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 15 Feb 2017).
6. Tovazhnyansky, V.L. (2011), "Formation mechanism of crisis stabilization and sustainable development of machine-building enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Global economy, Kharkiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2017 р.